

ТУВИНСКИЙ ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА

8 класс (Тувинский язык)

Онаалга № 1. Сөзүгледе *кара* деп сөстүң лексиктиг утказын тайылбырлаңар.

Ак-көк ыш буругайып чыткан. Даш ожуктуг хола пашта *кара шай* кылая берген турган. Дамырак *кара* суг ыяда шулураан. Оон ол-бо талазында чодураа ана *кара мизирт*. Чалчай эзерлиг *кара-хүрөң* айт хөлегеде сээктелип, бажын савап, ында-хаая *былгыргылап* каап турган. (К. Оргу)

Онаалга № 2. Хамааржылга болгаш башкарылга холбаалыг сөс каттыжышишкыннарын ушта бижээш, айтырынын салыңар.

Саадак демир хүүрек-бите элээн хандыр онгаштааш, хараганнарың чингэ дазылдарын балды-бите *кыргый* шапкылаан.

Онаалга №3. Дазылдарның каттышканындан тургустунган 4 чижектен тып бижиңер. Шын бижилгезинче кичээнгей салырын утпаңар.

Онаалга № 4. Ы (кадыг демдек) бижиир 4, өк-бите адаар болза-даа, ы (кадыг демдек) биживес 4 сөстен бижиңер.

Онаалга № 5. Кылыг сөстүг сөс каттыжышишкыннарын ушта бижиңер. Кадыр элдин баарындан агып баткан *Кара-сугнуң* саарыы-ла хөглүг дагжап,

Сырын-бите чергелештирип чарышпышаан, Чымчак ырын аян тудуп, шулуражык. (А.Х.)

Онаалга № 6. Болдунар аргаларны ажыглап тургаш, домакты нарынчыдыңар.

Сески класстың оолдары сиғен кезилдезинге ажылдап турганнар.

Онаалга № 7. Бердинген сөс каттыжышишкыннары чүнүң-бите ылгалып чоруурун тайылбырлаңар.

Чарашиб чечектер – чечектер чарашиб; хөглүг чай – аныяктар хөглүг; он беш харлыг – харым он беш; бо ёөреникчи – ёөреникчи бо.

Онаалга № 8. Бердинген сөстерге ажык үндөн эгелээн кожумактан немепкеш, кандыг үн ёскерлишишкини болу бергенин тайылбырлаңар.

Шак, хеп, шкаф, теп, тып.

Онаалга № 9. Домактарда сөглекчилерниң хевириң айтыңар.

Хат улам дыңзаан. Өглүг-Хая күй иштинде, ынаар караңгы черде, ак чүве көстүр.

Шыырнгыгып келгеш, буттарымны дашка шылырадыр

дырбаннаткыладым.

Онаалга № 10. «*Школада тыва хүреши секциязының ужур-дузазы*» деп темага үр үениң дургузунда хайгааралдарның түңнели болур материалга үндезилээн *чурумал* янзылыг (чечен чогаал стилинг) кыска *чогаадыгдан*

8 класс (Литература)

Онаалга № 1. Хөй сек орнунга сөстерни киир бижицер: «... дээргэ чүгле ижер-чири эвес, өскен-төрээн черинге кижиниң ынакшилы, сүзүгли, идегели дээрзин сөөлүндө билген мен» (К. Кудажыс)

- а) Чоннун кежиб) Аас-кежии
- в) Таңды кежииг) Идегел

Онаалга № 2. Чөрүлдээ кандыг-бир түннелдиг доозулган соонда, маадырларның оон ыңай кандыг салымныг болганын дыңнадыр кыска медээ-чугааны ... дээр.

- а) эпилогб) пролог
- в) лириктиг кирилде г) риториктиг айтырыг

Онаалга № 3. Улустун аас чогаалының хевирлерин айтынар: а) чечен чугаа

- б) төөгү чугаа
- в) тоолчургу чугааг) сонет

Онаалга № 4. Дириг эвес чувелерни азы бойдустун болуушкуннарын, кижилер болгаш дириг амытаннар ышкаш, амы-тынныг, дириг чуве дег кылдыр көргүзөр арга:

- а) диригжидилгеб) деңнелгэ
- в) эпитет
- г) эллипсис

Онаалга № 5. Кандыг-бир чүвениң, амытанның азы болуушкуннуң овур- хевирин, ылгавыр демдектерин ойзуп сөглээш, ону тыварын негэр, колдуунда шүлүктээн, аас чогаалының бир хевири:

- а) тывызык
- б) үлөгер домак
- в) тоол

г) маадырлыг тоол

Онаалга № 6. Чогаалдын болуушкуннарының шимчээшкинниг хөгжүлдезин

... дээр:

- а) эпилог
- б) экспозицияв) сюжет

г) пролог

Онаалга № 7. С. Сарыг-оолдуң «Улуг-Хемим» деп шүлүглелиниң темазы: а) төөгү

б) кижи болгаш бойдусв) төрээн чурт

г) философчү

Онаалга № 8. Кандыг-бир чүвени азы болуушкунну өске бир чүвеге азы болуушкунга дөмейлээрин ... дээр:

- а) деңнелгеб) эпитет
- в) диригжидилгег) антитеза

Онаалга № 9. З. Байсалованың «Тайга ээзи» деп чогаалының жанрын тодарадынар:

- а) чечен чугааб) төөгү чугаа
- в) тоолчургу чугааг) очерк

Онаалга № 10. «Мал-маган – тываларның амыдыралының дөзү» деп темагаугаап боданышкыныг кыска чогаадыгдан бижицер.